

עוזי בן ארי - רפת עין חרוז מאוחד
benariu@einharodm.org.il

שפת היונקים

עוזי בן ארי, עובד יונקיה בעין חרוז מאוחד שצבר ניסיון רב בטיפול ביונקים, מגלה עניין רב במה שעובר על היונקים ואף מפענח את שפת היונקים וזרכי התנהגותם. בהמשך הוא מעניק כמה טיפים לשימוש מושכל במכשיר הזנדה להגמעה

תחליפי חלב) עוד לפני שמצבו הפיזי מדרדר, ובכך לחסוך זמן החלמה ותרופות יקרות.

התנסות בבחינת הצואה לימדה שכאשר ישנה תחלואה רבה בקריפטו וכתוצאה, מעבר לשימוש בתחליפי חלב (פיברטופ, פקטוליט, ביופאקט), יש לחזור לשימוש הדרגתי בחלב רק לאחר שהצואה חוזרת למצב מוצק. תהליך חזרת הצואה למצב מוצק יכול לקחת מספר ימים כאשר משתמשים בתחליפי חלב.

למרות החשיבות הרבה בבחינת הצואה, לא תמיד ניתן לקבוע את יעילות הטיפול על סמך הצואה.

התנהגות

אני מבחין בין שני סוגים של התנהגות: התנהגות אינסטינקטיבית מולדת והתנהגות נלמדת.

1. אינסטינקט מולד

- היניקה הינה אינסטינקט מולד - לשון היונק מתכנסת באופן אינסטינקטיבי כדי לינוק באופן יעיל מהפטמה.
 - אכילת השלייה על ידי הפרה-האם - בהמלטות רבות ניתן לראות את הפרה אוכלת את השלייה. ייתכן שתופעה זו מועברת באופן גנטי ושורשיה מימים קדומים כשהאחו שרץ חיות טרף שהיוו סכנה לבקר. באכילת השלייה הפרה מעלימה ראיות ובכך מפחיתה את פגיעותה וטרף הוולד על ידי האויבים הטבעיים.
 - ליקוק הוולד על ידי אימו: פעולה זו חיונית להמרצת הדם, חיטוי וניקוי הטבור, איזור הנחיריים והפה ומעוררת נשימה טובה.
 - ליקוק שורש הזנב משחרר אינסטינקט הגורם לתנועת הרגליים האחוריות שמטרתו זרוז המעבר, ממצב שבו היונק פגיע (שוכב) למצב שבו היונק עומד על רגליו.
 - הליקוק מגרה הפרשת צואה ראשונית ואכילתה על ידי הפרה-האם (לשם העלמת ראיות בשטח).
2. דפוס התנהגות נלמד - השלב שבו היונק הופך לחלק מהעדר וצרכיו מסופקים על ידי המגדל ומושפע מדפוסי התנהגות עדיים.

געיית היונקים, מראם החיצוני, התנהגותם, צואתם וריחם, מעידים רבות על מצבם הבריאותי.

ניתן להבחין בסוגים שונים של געיות:

1. געיית מאמץ: נשמעת בדרך כלל לאחר 24-48 שעות מזמן ההמלטה. כאשר מתרחשת פעולת המעי לראשונה אצל היונק, מופרשת הצואה הראשונית (מיקוניום) ואז נשמעת געיית המאמץ. ייתכנו געיות דומות גם במצב של עצירות.
2. געיית מצוקה: נשמעת כאשר היונק נתפס, לרוב בראשו או בכל איבר גוף אחר, ואינו מצליח להשתחרר. היונק נכנס למצוקה היסטרית, הגורמת להחמרת מצבו עקב ניסיונו להשתחרר ומצריך את התערבות המגדל בשחרורו.
3. געיית רעב או צמא: הגעיות קצובות ומונוטוניות.
4. געיות משחק או סקרנות: לרוב קצרות ולא קצובות.

התנסות בבחינת הצואה לימדה שכאשר ישנה תחלואה רבה בקריפטו וכתוצאה, מעבר לשימוש בתחליפי חלב, יש לחזור לשימוש הדרגתי בחלב רק לאחר שהצואה חוזרת למצב מוצק

צואת היונקים

- הצואה תורמת למידע על מצבו הבריאותי של היונק. יחד עם בחינת סוגי התחלואה השוררים ביונקיה או בעדר הפרות (האימהות). למועד תחילת השלשול (בימים) יש חשיבות בקביעת אבחון המחלה.
- לריח הצואה משמעות אבחונית: דוגמה טובה היא מחלת הקריפטו שגורמת לצואה להיות בעלת ריח חריף מאוד.
 - צואה טרום שלשולית המכילה ריר מעיים מצביעה על בעייתיות.
 - צואה דמית מצביעה על החמרת תחלואת המעיים.
- אבחון מוקדם מאפשר הענקת טיפול תומך ליונק: (אלקטרוליטים או

סיכום

המודעות למצבים הפיזיים השונים של היונקים הינה מפתח חשוב בהצלחת הגידול. זיהוי מוקדם של תחלואה מאפשר טיפול תומך המקצר את זמן ההחלמה בעלות נמוכה. גם כאשר הבריאות טובה, לעולם אין לנוח על זרי הדפנה כי תמיד משהו מתרחש מעבר לפינה. לבריאות עדר האימהות השפעה מכרעת על תחלואת היונקים ולכן חשוב שתהיה תקשורת בין כל אנשי המקצוע שמעורבים בעבודת הרפת.

זיהוי מוקדם של תחלואה מאפשר טיפול תומך המקצר את זמן ההחלמה בעלות נמוכה. גם כאשר הבריאות טובה, לעולם אין לנוח על זרי הדפנה כי תמיד משהו מתרחש מעבר לפינה

אני מוצא סיפוק רב בעבודה שבה למגדל יש השפעה כל כך גדולה על בריאות היונקת והפיכתה מייצור חסר אונים לעגלה מבריקה ויפה.

הזונדה – מתי? כמה?

תפקיד הזונדה הינו לעקוף את חלל הפה ולהחדיר ליונק דרך הוושט קולסטרום, אלקטרוליטים או תחליפי חלב האמורים לספק ליונק מזון נזולי ולהיטיב עימו.

למרות שלא מומלץ למהר להשתמש בזונדה ישנם מצבים שהשימוש בה הכרחי:

3. יונק, שבדרכי הנשימה שלו יש נזולים (ניתן לזהות זאת על ידי שמיעת חרחורים המלווים את נשימתו או הצטברות משמעותית של נזולים צלולים או עכורים בקצה הנחיריים).
4. יונק, שמספר שעות אחרי המלטתו עדיין לא ינק מאימו או לא הוגמע מבקבוק, יאבד את אינסטינקט היניקה. רק לאחר שכשלו כל ניסיונות הגמעה, מומלץ לתת כ-2-3 ליטר קולוסטרם בזונדה בהתאם לגודלו.
5. יונק, שנולד ממבכירה לא מחוסנת וינק הרבה מאימו ומסרב לינוק מבקבוק, מומלץ לתת בזונדה 1-3/4 ליטר קולוסטרם מחוסן.
6. יונקים חולים שאיבדו נזולים משלשול

וחלשים מאוד בזמן היניקה.

יונקים ששוכבים - יש לתת בזונדה 1 ליטר אלקטרוליט בפעם אחת ולחזור על כך כעבור מספר שעות, עד שיש התאוששות משמעותית. יונקים שעומדים - אפשר לתת 2 ליטר אלקטרוליט בהגמעה בזונדה ולהמשיך כל כ-5 שעות עד שהיונק מראה סימנים של רצון לינוק בעצמו.

החדרת הזונדה:

- יש להחדיר את הצינור המוביל (שבדרך כלל עשוי מנירוסטה או פלסטיק קשיח) מעל הלשון בתנועה זורמת ללא שימוש בכוח - היונק, באופן אינסטינקטיבי, מפעיל התנגדות להחדרת הזונדה על ידי קיפול הלשון פנימה.

- יש לוודא שהצינור יושב בוושט על ידי מישוש חיצוני של הוושט ולקבע בעזרת האצבעות את הצינור על מנת שלא יזוז ממקומו.
- לאחר החדרת הנזלים יש להטות את המכל המחובר לצינור ואת ראש היונק כלפי מטה ולהוציא בתנועה אחת את הצינור ולוודא שלא חודרים נזלים לקנה הנשימה.

סיכום

למרות שלהגמעת זונדה יש אפקט טראומטי על היונק (החדרתו גורמת להתכווצות הלשון לאחור וקשה לשחרר אינסטינקט זה בהגמעה עם פטמה ליניקה חלקה ורציפה), ישנם מצבים שמחייבים שימוש בהגמעת זונדה.

הזונדה של מדיאן בעין חרוד